
**Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní**

Směnky a šeky a jejich využití

Lucie Kněžourová

**Bakalářská práce
2009**

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní
Ústav veřejné správy a práva
Akademický rok: 2008/2009

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Lucie KNĚŽOUROVÁ**
Studijní program: **B6202 Hospodářská politika a správa**
Studijní obor: **Veřejná ekonomika a správa**

Název tématu: **Směnky a šeky a jejich využití**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

1. Úvod
 2. Charakteristika šeku
 3. Využití šeku - výhody a nevýhody
 4. Charakteristika směnky
 5. Využití směnky - výhody a nevýhody
 6. Srovnání směnky a šeku
 7. Závěr
- Přílohy

Rozsah grafických prací: -
Rozsah pracovní zprávy: cca 30 stran
Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

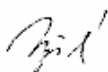
Seznam odborné literatury:

KOPÁČ, L.: Směnky a směnečné právo. Praha, Prospektrum, 1992
DĚDIČ, J. a kol.: Učebnice práva. Praha, Prospektrum, 1995
KOVAŘÍK, Z.: Směnka a šek v České republice. Praha, C.H. Beck, 1997
Zákon č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 591/1992 Sb., o cenných papírech, ve znění pozdějších předpisů
www.epravo.cz
www.ipravnik.cz

Vedoucí bakalářské práce: **JUDr. Milan Závurka, Ph.D.**
Ústav veřejné správy a práva

Datum zadání bakalářské práce: **19. června 2008**

Termín odevzdání bakalářské práce: **1. května 2009**

doc. Ing. Renáta Myšková, Ph.D.

děkanka

L.S.

prof. PhDr. Karel Lacina, DrSc.

vedoucí ústavu

V Pardubicích dne 21. července 2008

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Chrudimi dne 24.4.2009

Lucie Kněžourová

Poděkování:

Ráda bych poděkovala svému vedoucímu bakalářské práce panu JUDr. Milanu Závurkovi, PhD. za rady, které mi po celou dobu zpracování práce poskytoval, za přiměřenou kritiku a za čas, který mi věnoval při konzultacích.

Anotace

Cílem mé práce je charakterizovat směnku a šek. Směnku a šek chápeme jako dlužnické cenné papíry, které jsou nedílnou součástí tržní ekonomiky, a které se sobě velmi podobají. Je jisté, že listiny představující dluh nějaké osoby, vůči další osobě, existovaly již v dávné době. Zatímco šek můžeme zařadit teprve do moderní doby.

Tato práce seznamuje stručně s hlavními pojmy týkající se směnky a šeku. Šek známe z praxe jako platební nástroj, zatímco směnku můžeme využít jako platební i zajišťovací instrument. Tato práce definuje podstatné náležitosti směnky a šeku a také jejich využívání v praxi. Dále se zde dozvíme proč jsou si směnka a šek tak podobné a naopak poznáme rozdíly, které odlišují směnku od šeku.

Klíčová slova

Význam směnky a šeku, výhody a nevýhody, cenné papíry

Annotation

The aim of this paper is to provide characteristics of bill of exchange and check. We take these as debt securities that create an integral part of market economy and that are similar to each other. It is certain that documents representing debt of one individual towards another individual existed already in past times. On the other hand, the check can be classified as a product of modern times.

This paper shortly introduces some basic terms relating to bills of exchange and checks. Check is in reality known as a payment tool, whereas the bill of exchange can be used as payment and provisory instrument. This work defines the essential features of bill of exchange and check as well as their usage in praxis. Furthermore, a comment will be made on their similarities and differences that distinguish between both of them.

Keywords

Meaning of bill of exchange and check, benefits and disadvantages, stocks and bonds

Seznam zkratk	9
1 Úvod	10
2 Charakteristika šeku	12
2.1 Členění cenných papírů.....	12
2.2 Definice šeku (co je to šek).....	14
2.3 Náležitosti šeku.....	15
2.4 Formy šeku.....	17
2.5 Účastníci šekových vztahů.....	18
2.5.7 Předchůdci a následníci.....	20
2.5.8 Domicilát.....	20
2.6 Převody šeků	21
2.6.1 Převod šeku na doručitele	21
2.6.2 Převod šeku na jméno	21
2.6.3 Převod šeku na řad (rubopisem)	22
2.7 Rubopis	22
3 Využití šeku	24
3.1 Šekový protest.....	25
3.1.1 Protestní orgány a listina.....	27
3.2 Využití a výhody šeku	28
3.2.1 Druhy šeků	28
4 Charakteristika směnky	31
4.1 Definice směnky	31
4.1.1 Podstatné náležitosti směnky	31
4.1.2 Nepodstatné náležitosti směnky.....	33
4.2 Směnka cizí.....	34
4.2.1 Druhy směnek podle jejich splatnosti.....	36
4.2.2 Směnečné rukojemství	38
4.3 Směnka vlastní	39
5 Využití směnky	42

5.1	Výhody a nevýhody směňky.....	43
6	Srovnání směňky a šeku.....	45
7	Závěr	47
	Použitá literatura	49

Seznam zkratk

ZŠŠ Zákon směnečný a šekový

ČR Česká republika

EFF Efektivní doložka

ČNR Česká národní rada

1 Úvod

Směnka i šek patří neodmyslitelně k tržní ekonomice. Tyto listiny jsou spojeny s obchodováním. Základním pramenem směnečného a šekového práva je zákon č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový.

Můžeme s jistotou říci, že listiny, které nějakým způsobem osvědčovaly dluh osoby, která je vystavila, vůči oprávněné osobě z této listiny, existovaly již v dávné době. V době, kdy zejména křížácké války přinesly obchodní rozvoj měst, především Benátek, již bylo na co navazovat. Obchodní ruch v těchto městech vyžadoval, aby bylo možno disponovat s pohledávkami obchodníků na značné vzdálenosti bez využití skutečných peněz. Již v době okolo poloviny 12. století vzniká listina, která má již povahu směnky (cambium).

Na formování směnky měla vliv především funkce úvěrových peněz. V průběhu vývoje směnky byly některé směnky vydávané bankéři používány místo reálných peněz jako platební prostředek. Listina v podobě směnky vlastní stojí na počátku vývoje papírových peněz.

Směnka brzy po konsolidaci v severní Itálii pronikla i k nám. Historik J. Pekař v práci *Žižka a jeho doba* uvádí: „listinu, kde Jan Žižka podepsán, sice ne jako hlavní dlužník, ale jako rukojmí a tato listina vykazuje prakticky všechny znaky směnky vlastní jako abstraktního příslibu zaplatit určitou částku v určitém místě.“¹ Z listiny je zřejmé, že na listině není uveden pouze její majitel, ale také osoby, které tuto listinu někdy v budoucnu získají. Tento případ uvádím z toho důvodu, že i když Jan Žižka a ostatní osoby podepsané na listině patřily v tomto období (r. 1400) mezi bezvýznamné nižší šlechtice, byla mezi nimi tato listina sepsána. Z čehož lze usuzovat na značné rozšíření listinných závazků tohoto typu.

Poprvé byla u nás směnka regulována až za vlády Marie Terezie patentem z 1. října 1763, kterým byl zřízen Směnečný řád pro území tehdejšího Rakouska. Po mnohaletém úsilí byl roku 1927 přijat zákon směnečný č. 1/1928 Sb. V tomto zákoně byla zahrnuta veškerá právní úprava směnečného práva vycházející z rakousko-německé směnečné právní doktríny. Dne 19. prosince 1940 bylo přijato vládní nařízení č. 111/1941 Sb., kterým byl na území

¹ KOVAŘÍK, Z.: Směnka a šek v České republice. 1. vydání Praha, C. H. Beck: SEVT 1994. ISBN 80-7179-008-7. s. 7,8

protektorátu Čechy a Morava zaveden Jednotný směnečný řád. Řadu let docházelo k přijímání nových směnečných řádů, ale stále tu byl problém dvojí právní úpravy – protektorátní a Slovenského štátu.

Nejasnosti v právní úpravě odstranil až doposud platný zákon směnečný a šekový č. 191/1950 Sb. Ústavním zákonem ČNR č. 4/1992 Sb. čl. 1 odst. 1 stal se zák. č. 191/1950 Sb. součástí právního řádu nově konstituované České republiky. I nová ČR zůstává tedy zemí, která směnečně právně je orientována na ženevské právo směnečné.²

Dějiny šeku můžeme hodnotit jako podstatně kratší než u směnky. I když se s šekem můžeme narozdíl od směnky setkávat až v moderní době, je dobré zdůraznit, že šek je vlastně odvozen od cizí směnky a tudíž se jí velmi podobá. Šek byl zpočátku vázán na pohledávku výstavce šeku k bance ve prospěch majitele šeku, který se mohl kdykoli změnit. Šek byl utvořen z cizí směnky jako platební cenný papír.

Na našem území byl šek právně utvořen zákonem č. 84/1906 ř.z. o šeku. Tento zákon se stal v roce 1918 platnou součástí právního řádu nové republiky Československo. Až okupace nám vnutila ženevské šekové právo prostřednictvím vládního nařízení ze dne 18. září 1940 č. 372/1941 Sb.

Nyní platný zákon č. 191/1950 Sb. zrušil všechny právní předpisy, tedy zákon č. 84/1906 ř. z., vl. nař. č. 372/1941 Sb. a zákon č. 256/1941 Sl. z. Zároveň tímto došlo ke sloučení směnečného a šekového práva v jednom právním předpise, což nejen není vlastní naší tradicí, neboť jak jsme viděli, vyvíjelo se směnečné i šekové právo odděleně, ale zároveň tím vznikla i legislativní kuriozita, pro kterou těžko by se hledala obdoba jinde.³

Z výše uvedeného vývoje směnky a šeku vyplývá, že zákon č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový slučuje dvě právní úpravy, které byly dříve upravovány samostatně, úpravu směnky a šeku.

² KOVAŘÍK, Z.: Směnka a šek v České republice. 1. vydání Praha: C. H. Beck: SEVT 1994. ISBN 80-7179-008-7. s.11

³ KOVAŘÍK, Z.: Směnka a šek v České republice. 1. vydání Praha: C. H. Beck: SEVT 1994. ISBN 80-7179-008-7. s.13

2 Charakteristika šeku

2.1 Členění cenných papírů

Cenný papír je obchodovatelná listina, která představuje určitý nárok a má zákonem předepsané náležitosti. Subjekt vydávající cenný papír se nazývá emitent. S cennými papíry se můžeme setkat v podobě elektronické (na účtu cenných papírů) nebo ve fyzické podobě (certifikáty).

Cenné papíry členíme:

1. Podle podoby:

- Listinné, což jsou cenné papíry vytištěné na určitém papíře.
- Zaknihované cenné papíry, které jsou zaznamenány jako zápisy na účtu ve středisku cenných papírů.

2. Podle druhu:⁴

- **Akcie** jsou cenné papíry potvrzující že jejich majitel je akcionář, který vložil určitý kapitál do akciové společnosti. Vlastník akcie má právo podílet se na zisku společnosti a účastnit se valné hromady. S akciemi se obchoduje na burzách.

Akcie se dělí podle několika hledisek:

- z hlediska podoby – listinné, zaknihované
- z hlediska druhu – kmenové, prioritní
- z hlediska formy – akcie na jméno, akcie na majitele
- **Podílové listy**
- **Dluhopisy** jsou dluhovými cennými papíry vyjadřující závazek vůči věřiteli. Jedná se o takové cenné papíry, se kterými je spojeno právo na splacení dlužné částky.

Dluhopisy se dělí na:

- krátkodobé – splatnost do 5 let

⁴ Zákon č. 591/1992 Sb., o cenných papírech, ve znění pozdějších změn a doplňků

-
- střednědobé – splatnost 5 až 10 let
 - dlouhodobé – splatnost více než 10 let
 - **Šeky** jsou krátkodobými cennými papíry a vystavuje se ve formuláři v šekové knížce. Šeky můžeme využívat jak při hotovostním, tak při bezhotovostním platebním styku. V České republice jsou šeky platné 14 dnů od data vystavení a jsou splatné ihned po předložení.
 - **Směnky** jsou úvěrovými cennými papíry, ze kterých vyplývá určitý závazek. Majitel směnky má právo požadovat úhradu uvedené dlužné částky na směnce ve stanovenou dobu. Směnka slouží jako prostředek k placení či ručení, ale také jako prostředek k získání hotovosti před dobou splatnosti.
 - **Investiční kupony**
 - **a jiné**

3. Podle formy:

- **Cenné papíry na doručitele** (au porteur papíry) neurčují oprávněnou osobu. Proto plyne povinnost dlužníka platit tomu, kdo cenný papír předloží, tj. kdo ho drží v ruce. Převod se uskutečňuje pouhým předáním (z ruky do ruky).
- **Cenné papíry na řad** (ordre papíry) obsahují jméno oprávněné osoby a jsou převoditelné rubopisem. Převod rubopisem spočívá v označení nového majitele na rubu cenného papíru a jeho následné předání.
- **Cenné papíry na jméno** (rekta, au nom papíry) jsou cenné papíry obsahující jméno osoby k němu oprávněné. Tyto cenné papíry nejsou převoditelné rubopisem.

4. Podle obchodovatelnosti:

- obchodovatelné - dá se s nimi obchodovat na sekundárním trhu
- částečně obchodovatelné - emitent určuje omezení při obchodování a nelze je běžně prodávat na sekundárním trhu
- neobchodovatelné - emitent zakazuje nákup a prodej na sekundárním trhu

2.1.1 Zatřídění šeku mezi cenné papíry

Šeky jsou dokonalými cennými papíry, upravené zákonem směnečným a šekovým č. 191/1950 Sb.

Šeky jsou cennými papíry:

1. **Výlučně listinnými.** Jejich zaknihování zákon o cenných papírech nepřipouští. Že se jedná o listinnou podobu můžeme najít v ust. § 2 odst.1, § 76 odst.1 čl.I. a § 2 odst.1 čl.II. zákona směnečného a šekového. Listina je zpravidla závazek napsaný na jednom či více listech papíru. Z hlediska platnosti to není nutné, pro platnost stačí cokoliv, co bude možné dostatečně dlouhou dobu uchovat napsaný text.
2. **Dlužnickými.** Pokaždé vystavenými na určitou peněžitou sumu.
3. **Vydávanými individuálně.** Tímto znakem se odlišují od jiných dlužnických cenných papírů.
4. **Abstraktními.** Jimi založené závazky nemusí být spojeny z žádným hospodářským důvodem. Důvod vydání šeku může existovat, ale není v tomto případě rozhodný.
5. **Přísně formalizovanými.** Cenný papír a závazky jím založené jsou platné, pokud se dodrží formální znaky, náležitosti a postupy.
6. **Nespornými.** Zvýhodňující majitele, jakož i osobu, která je v souladu se zákonem vyplatila tím, že nemusí prokazovat existenci práva na plnění, ani jeho rozsah. Důkazem je cenný papír a důkazní břemeno nese dlužník.⁵

2.2 Definice šeku (co je to šek)

V zákoně směnečném a šekovém nenajdeme prakticky žádnou definice šeku. Je však možné šek definovat jako cenný papír, který je vystaven ve formě upravené zákonem a obsahuje bezpodmínečný příkaz výstavce šeku jiné osobě (zpravidla bance), aby tato osoba vyplatila z jeho účtu oprávněnému majiteli šeku peněžitý obnos stanovený na šeku.

Šeky jsou klasickým instrumentem platebního styku. Mohou být využívány při hotovostním i bezhotovostním platebním styku a jsou určeny pro platby v přítomném čase. Šeky řadíme mezi cenné papíry dlužnické, jelikož z nich plyne právo majiteli šeku na výplatu určité dlužné částky.

⁵ MARČANOVÁ, J.: Kapitoly ze směnečného a šekového práva. 1. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická 1998. ISBN 80-7079-894-7. s. 9-11.

2.3 Náležitosti šeku

Náležitosti šeku jsou podrobně upraveny v § 1 a 2 zákona směnečném a šekovém č. 191/1950 Sb. Neobsahuje-li listina některou podstatnou náležitost vyplývající z § 1, nemůže být uznána jako šek.

Mezi podstatné náležitosti šeku patří:

1. Označení slovem šek.

Toto označení je pojaté do vlastního textu listiny a vyjádřené v jazyce, ve kterém je tato listina sepsána.⁶ Je nutné, aby byla listina jako šek označena, to znamená, že se musí slovo „šek“ v textu vyskytovat. Dále je důležité umístění slova „šek“ v textu listiny a také, aby text šeku byl pouze v jednom jazyce. Z tohoto vyplývá, že šek je listinný cenný papír.

2. Bezpodmínečný příkaz zaplatit určitou peněžitou sumu.

Šek vždy vyjadřuje platební příkaz, zní na určitou peněžitou částku, ale pouze na jednu. Částka na šeku je vyjádřena v určité měně, a to buď číslicemi nebo slovy. Pokud je částka uvedena dvojím způsobem a tyto částky se neshodují, platí ta částka, která je na šeku uvedena slovy. Platební příkaz nesmí být podmíněn. V praxi se zpravidla využívá slova „zaplatěte“, zřídka kdy se můžeme setkat se slovy „zaplatěte až“, „zaplatěte pokud“ a podobně.

3. Jméno toho, kdo má platit.

Tato osoba se označuje jako šekovník. Šekovník je osobou, které je příkaz adresován na niž je šekováno, a která má provést výstavcův příkaz. Nemůže být dlužníkem ze šeku.⁷ Jako osobu šekovníka chápeme zpravidla banku.

4. Údaj místa, kde má být placeno.

Tento údaj není z hlediska platnosti šeku tak úplně povinný – nemusí být na šeku vůbec uveden. Avšak místo platby musí být jednoznačně určeno - stačí uvedení města, kde bude probíhat platba, protože majitel šeku má právo se dožadovat zaplacení šeku pouze v místě, které z něho vyplývá. Jestliže není uveden zvláštní údaj tak platí, že místo uvedené u

⁶ Zákon č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů.

⁷ DVORÁK, P.: Bankovníctví. 3. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická 1998. ISBN 80-7079-585-9. s.

jména šekovníka je místem platebním. Pokud je naopak uvedeno několik míst, je šek splatný v místě, které je uvedeno jako první.

5. Datum a místo vystavení šeku.

Datum vystavení šeku musí být jednoznačně určeno – den, měsíc, rok. Od tohoto data běží lhůta, kdy má být šek předložen k placení. Šek je splatný při předložení. Není-li v šeku udáno místo vystavení, tak tímto místem rozumíme místo uvedené u jména výstavce.

6. Podpis výstavce.

Šek nazýváme listinou právě proto, že musí nést alespoň jeden podpis, a to podpis výstavce. Výstavce je osoba, která šek vytvořila a zpravidla má pohledávku za bankou. Výstavce šeku je vždy zodpovědný za zaplacení šeku. Podle toho, kdo šek vystavil, dělíme šeky na bankovní a soukromé.⁸

Pokud je suma na šeku vyjádřena jak slovy, tak čísly a jestliže se tyto údaje neshodují, potom se uznává suma vyjádřená slovy. Pokud je suma na šeku vyjádřena vícekrát slovy nebo vícekrát čísly a neshodují-li se tyto údaje, platí ta suma, která je nejmenší.

2.3.1 Nepodstatné náležitosti uvedené na šeku

Nepodstatné náležitosti mají pouze identifikační charakter a nejsou přesně zákonem vymezeny. Jestliže chybí některá z podstatných náležitostí šeku, nemůže být tato listina brána jako platný šek. Pokud ale chybí nepodstatná náležitost, může být pouze ohrožena kvalita šeku.

Mezi nepodstatné náležitosti, které mohou být uvedené na šeku zařazujeme:

- číslo šeku
- údaj osoby, které má být vyplacena určitá peněžitá suma uvedená na šeku
- číslo šekového účtu
- vyjádření peněžní částky dalším údajem (číslly, slovy)

Pokud je šek vydaný a splatný ve stejném státě, potom platí lhůta 8 dnů. Je-li šek vydaný v jednom státě a splatný ve státě jiném, ale stejného světadílu, potom platí lhůta 20 dnů. A

⁸ KOVAŘÍK, Z.: Směnka a šek v České republice. 1. vydání Praha: C. H. Beck: SEVT 1994. ISBN 80-7179-008-7. s.297-307

nakonec, je-li šek vydaný v zemi jednoho světadílu a splatný v zemi jiného světadílu, pak platí lhůta 70 dnů.

2.4 Formy šeku

Podle formy se rozlišují cenné papíry v rámci zákona o cenných papírech na Šek na držitele, Šek na řad a Šek na jméno.

Podkladem pro převod těchto šeků je uzavřená smlouva o převodu šeků, i kdyby vznikla velmi neformálním způsobem.⁹

- **Šek na držitele (majitele)**

K převodu práv ze šeku na držitele postačí tradice, tudíž pouhé předání novému majiteli. Tímto předáním vznikají jak účinky legitimační, předává se majiteli legitimace k výkonu práv, tak převodní, přechod práv z původního majitele na nastávajícího. Oprávněným majitelem cenného papíru je ten, kdo ho momentálně drží v ruce. Proto na tomto šeku není uvedeno jméno oprávněného majitele.

- **Šek na řad (rubopis)**

Rubopis je určen výhradně k převodu ordrešeků, tedy šeků, které jsou vydány ve prospěch konkrétního remitenta.¹⁰ Pojem rubopis vyjadřuje, že zápis o převodu je umístěn zejména na rubu listiny, tedy šeku. V textu šeku musíme doplnit jméno oprávněné osoby, tzn. bude placeno té osobě, která je uvedena v řadu.

Účastníci převodu jsou nazýváni indosant (žirant), který šek převádí a indosatář (žiratář), který šek nabývá. Indosantem je osoba, která je právoplatným majitelem šeku a může případně převádět šekovou listinu na jiné osoby. Zatímco indosatářem mohou být všechny osoby třetí, tedy osoby, které se nezúčastnily šekového vztahu.

- **Šek na jméno (rektašek)**

U těchto šeků se řídíme § 14 odst. 2 zákona směnečného a šekového, který nás směřuje na převod cessí. Zde jsou patrné legitimační, převodní, ale také garanční účinky.

⁹ KOVAŘÍK, Z.: Směnka a šek v České republice. 1. vydání Praha: C. H. Beck: SEVT 1994. ISBN 80-7179-008-7. s.324

¹⁰ KOVAŘÍK, Z.: Směnka a šek v České republice 1. vydání Praha: C. H. Beck: SEVT 1994. ISBN 80-7179-008-7. s. 326-327

Legitimační účinky spočívají v tom, že není dostačující pouhé držení šeku na jméno k výkonu práv z tohoto šeku, ale právoplatný majitel se musí prokázat „nabývacím titulem“ – smlouvou. Zatímco podstatu převodních účinků můžeme chápat jako důvod pro převod, tak i převod samotný.

U převodu rektašeku není potřeba souhlas šekových dlužníků. Stačí pouhé oznámení o převodu, a to teprve v okamžiku, kdy je po nich požadováno plnění. Tento šek je vystavený na určitou osobu a musí mít doložku „nikoli na řad“ výslovně uvedenou. V textu šeku je uvedeno jméno oprávněné osoby.

Šek může mít všechny výše uvedené formy. Forma cenného papíru rozhoduje o způsobu převodu a dále o právu emitenta převod cenného papíru omezit či vyloučit.

Cenný papír na doručitele se převádí prostou tradicí a emitent nesmí převod omezit nebo vyloučit. Cenný papír na řad je převoditelný pouhým předáním a také rubopisem a emitent má právo převod pouze omezit. Cenný papír na jméno se převádí cessí (postoupením) a emitent může převod úplně vyloučit.

2.5 Účastníci šekových vztahů

Účastníci šekových vztahů jsou osoby, s jejichž podpisy se setkáváme na šeku. Je velmi důležité v jakém postavení jsou tyto osoby, jelikož tímto postavením je dán obsah jejich povinností a práv. Na šeku mohou být také uvedeny osoby, které nemají žádné šekové povinnosti, ale mohou mít některá oprávnění. Na šeku se můžeme setkat zejména s výstavcem, remitentem, šekovníkem, indosantem, rukojmím, majitelem šeku, domicilátem a podobně.

2.5.1 Výstavce

Výstavce je osoba, která vlastně šek vytváří. Vystaví šek, podepíše ho a tím zakládá šekově právní vztah. Podle toho, jak je šek vytvořen a emitován, je vytvořen určitý cenný papír, který má podobu listiny a obsahuje určité právo. Výstavce šeku je příkazcem tohoto šeku a tudíž není nikdy sám přímo šekem zavázán.

Ovšem výstavce je vždy dlužníkem postižným, neboť podle § 12 odst. 1 ZSŠ odpovídá vždy za zaplacení šeku. Této odpovědnosti se nemůže žádným způsobem zprostit, jak vyplývá z § 12 odst. 2 ZSŠ.¹¹ Výstavce je proto vždy dlužníkem.

2.5.2 Remitent

Remitent je účastník šekového vztahu, kterého můžeme chápat jako prvního vlastníka cenného papíru, tedy šeku. Jedná se o osobu, v jejíž prospěch výstavce šeku emituje šek. Remitent je také prvním věřitelem, tím kdo je oprávněn jako první předložit šek šekovníkovi a domáhat se jeho proplacení. Každý šek má svého remitenta, i když pouze zamlčeného, což znamená, že na šeku nemusí být vůbec vyjádřen.

Pokud je remitent na šeku výslovně uveden, jedná se vždy o šek na řad. Má-li se jednat o šek na jméno, je zde také remitent výslovně uveden a také musí být k šeku připojena tzv. rektadoložka.

2.5.3 Šekovník

Jedná se o osobu určenou šekem, která má právě povinnost proplatit majiteli šeku určenou peněžitou sumu. Jde o adresáta příkazu výstavce k placení. Šekovník je ovšem pouze osobou na šeku uvedenou a nikdy se nemůže stát dlužníkem ze šeku a ani výstavcem šeku. V praxi se předpokládá, že u pravidelného šeku je vždy šekovníkem banka.¹²

2.5.4 Indosant

Indosant podepsaný na šeku je nerozlučně spojen s převodem orderšeků prostřednictvím indosamentů. Tento převod musí být podepsán indosantem, z čehož vyplývá, že indosantem je ten, kdo převod šeků provádí. Naproti němu je zde ještě další osoba, nabyvatel, označená jako indosatář.

Indosanti jsou dlužníky nepřímými, kteří odpovídají za zaplacení šeku šekovníkem. Narozdíl od šekovníka mají možnost zbavit se své odpovědnosti doložkou připojenou k indosamentu. Tato doložka je označována jako „doložka úzkosti“.

¹¹ KOVAŘÍK, Z.: Směnka a šek v České republice. 1. vydání Praha: C. H. Beck: SEVT 1994. ISBN 80-7179-008-7. s. 288

¹² MARČANOVÁ, J.: Kapitoly ze směnečného a šekového práva. 1. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická 1998.

ISBN 80-7079-894-7. s. 28-29

2.5.5 Rukojmí

Tato osoba je označována také jako avalista. Se šekem jako listinou je spojený zvláštní zajišťovací závazek, který se nazývá šekové rukojemství. Tímto závazkem se rukojmí zavazuje v nouzi šek proplatit. Jedná se o přísnou formu ručení. Rukojmí neboli avalista přejímá záruky za šekového dlužníka, který je na šeku podepsaný.

Můžeme tedy říci, že se jedná vždy o dlužníka nepřímého, postižního. Avalistou může být jakákoli osoba, aktivně a pasivně šekově způsobilá.

2.5.6 Majitel

Majitel je osoba, která je vlastníkem šeku a má právo žádat proplacení šeku šekovníkem při jeho předložení. Jedná se tedy o věřitele ze šeku. Věřitelem je ve vztahu k osobám na šeku podepsaným, tedy vůči výstavci šeku, indosantovi nebo rukojmím, ale určitě ne ve vztahu k šekovníkovi.

Majitelem šeku je osoba legitimovaná. U šeku na majitele, jím je ten, kdo šek právě drží v ruce. U šeku na řad hodnotíme jako majitele remitenta, který musí být na šeku uveden. Byli-li šek převáděn, bude majitel legitimován po sobě jdoucími cessemi. Tedy majitelem bude poslední osoba z postoupení poslední šekové pohledávky.

2.5.7 Předchůdci a následníci

V zákoně nenajdeme žádnou definici předchůdců a následníků. Šek se může stát předmětem postihu. Proto má podstatný význam rozlišovat pořadí osob, které se na šeku podepsaly. Potom můžeme mluvit o předchůdcích a následnících. Je tedy rozhodující pořadí podpisů.

S jistotou můžeme říci, že výstavce je předchůdcem všech ostatních osob na šeku podepsaných. U indosantů je podstatné, kdo na koho šek převedl, jelikož u indosamentů není povinné jejich datování. U avalistů se sleduje pořadí dlužníka, jež je shodné s ním samým, za kterého se zaručil.

2.5.8 Domicilát

Tato osoba je spojena s domicilovaným šekem, což je šek umístěný u třetí osoby. Tuto třetí osobu musí vždy představovat banka, jiní domiciláti nejsou způsobilí. Úkolem domicilátů je proplatit šek za šekovníka. Tedy zaplatí-li domicilát můžeme to brát jako platbu šekovníka. A naopak odmítne-li domicilát zaplatit, je to stejné, jako by nezaplatil sám šekovník.

U šeku je domicilování vzácné, jelikož sám šekovník je většinou bankou, tedy institucí způsobilou šek kdykoli proplatit. Tudíž je zde naprosto zbytečné domiciláta zřizovat.

2.6 Převody šeků¹³

Šek nemůžeme považovat za cenný papír, jehož obsah by se uzavřel již při emisi. I po emisi šeku na jinou oprávněnou osobu se na něm mohou objevit další zápisy, záznamy i noví dlužníci ze šeku. Jednou z nejvýznamnějších pozdějších změn můžeme jmenovat právě změnu v osobě majitele šeku.

2.6.1 Převod šeku na doručitele

Podkladem pro tento převod šeku je samozřejmě uzavřená smlouva o převodu šeku. U tohoto šeku funguje předání pouhou tradicí, a proto má předání účinky jak legitimační, jelikož při předání šeku se předávají novému majiteli současně i práva ze šeku, tak i účinky převodní, protože tradicí se ukončuje přechod práv ze šeku na původního majitele.

Při převodu šeku na doručitele tradicí vzniká vždy originální vlastník šekové listiny, který při svých vztazích k dlužníkovi je naprosto oddělen od vztahů dlužníka k předcházejícím majitelům a tudíž vůči současnému majiteli přípustné nejsou. Jsou možné pouze ty námitky proti současnému majiteli, které se týkají jeho vztahů k dlužníkovi.

2.6.2 Převod šeku na jméno

Převod šeků na jméno je upraven § 14 odst. 2 ZSŠ, který nás orientuje na převod šeků tzv. cessí. Opět zde musí být pro převod šeku podkladem písemná smlouva. Mezi účinky smlouvy o převodu šeku na jméno patří účinky legitimační, které spočívají v tom, že nestačí pouhé držení šeku k výkonu práv z něj jako u předcházejícího šeku na doručitele, ale majitel se musí prokázat uvedenou smlouvou. Tato smlouva má také účinky převodní, jelikož je důvodem převodu a také se stává samotným převodem.

Při převodu šeku na majitele hovoříme vždy o nabyvání šeku derivativním způsobem, což znamená, že nabyvatele se týkají všechna práva i povinnosti předcházejícího majitele. Převod tohoto šeku není podmíněn souhlasem šekových dlužníků.

¹³ KOVAŘÍK, Z.: Směnka a šek v České republice. 1. vydání Praha: C. H. Beck: SEVT 1994. ISBN 80-7179-008-7. s. 320-328

2.6.3 Přebod šeku na řad (rubopisem)

Rubopis není sám důvodem převodu, ale je realizací smlouvy o převodu cenného papíru, která je povinná. Smlouva u tohoto převodu šeků nemusí být uzavřena v písemné podobě. Rubopis je určen pouze k převodu ordrešeků, což jsou šeky vystaveny ve prospěch konkrétního remitenta.

2.7 Rubopis

Jestliže má být rubopis právně platným, musí být umístěn na listině, tedy na šeku, a musí mít písemnou formu.

Pojem rubopis vyjadřuje, že zápisy o převodu šeku se umísťují zpravidla na rubu šeku. Obsah rubopisu není v zákoně nijak stanoven, ale je zřejmé, že musí mít zejména tyto součásti.

První součástí je součást převodní, ze které je zřejmý úmysl indosanta a to převést právo na zaplacení šeku na oprávněnou osobu. Objevují se zde samozřejmě někteří účastníci převodu jako je indosant a indosatář. Indosant je osoba, která šek převádí a idosatář je osoba nabývající práva ze šeku. Prohlášení na šeku, kde je indosatářem šekovník nemůže být nikdy skutečným rubopisem. Poslední součástí rubopisu je samozřejmě podpis indosanta. Mohou zde být uvedeny i další ne tak nutné části rubopisu jako je například datum nebo doložka na řad.

1. **Rubopis podmíněný.** Je nepřipustné, aby závazky na šeku byly podmíněny. Bezpodmínečnost rubopisu stanovuje §15 odst. 1 ZSŠ. Rubopis, který obsahuje nějakou podmínky není tak úplně neplatný, jen podmínka platí za nenapsanou. To se stává, když se převádí práva ze šeku v okamžiku, kdy to účastníci převodu neměli ještě na mysli.
2. **Rubopis dílčí.** U tohoto typu rubopisu je důležité, aby se indosatář stal výhradním věřitelem pro všechny práva ze šeku a vůči všem podepsaným osobám, které se objevují na šeku. Nepřipustné jsou proto šeky, kterými by se převáděly pouze některé nároky nebo pouze vůči některým dlužníkům. Tímto by se stal rubopis zcela neplatný.
3. **Rubopis na majitele.** Není přípustný indosament, kterým by nebyl šek převeden na konkrétní osobu. Není možný rubopis na majitele, který je podle §

15 odst. 4 ZSŠ považován za nevyplněný a také neplatný. Ze zákona je takovýto indosament nazýván blankoindosamentem.

3 Využití šeku

Šekové závazky z cenného papíru vznikají obdobně jako u dalších cenných papírů, a to emisí. Šek se využívá jako platební příkaz dávající majitel účtu bance, aby z majitelova účtu zaplatil dohodnutou sumu osobě uvedené na šeku.

Zvláštní využití šeku

1. **Křížování šeku.**¹⁴ Šek může křížovat výstavce, remitent, a také další majitelé, kterým se dostane šek do rukou. U křížování šeku se jedná vlastně o grafickou úpravu, ke kterým samozřejmě patří šekově právní následky. Podle § 37 odst. 2 a 3 čl. II ZSŠ rozlišujeme křížování šeku buď všeobecné nebo zvláštní. Grafická úprava křížování spočívá vždy ve dvou rovnoběžných čarách na lícové straně vedených od jednoho okraje k druhému.
 - zvláštní křížování – mezi čarami je napsáno jméno banky
 - všeobecné křížování – mezi čarami je prázdno nebo také může obsahovat označení „banka“.

Po provedení křížování již nelze tuto akci zrušit. Tudíž platí, že pokud je grafický projev na šeku, kterým by mělo být křížování škrtnuto, můžeme tuto šekovou listinu považovat za neplatnou.

Majitel šeku pouze může provést změnu křížování ze všeobecného na zvláštní tím, že by vepsal jméno příslušné banky. Tato změna lze provést jen tehdy, je-li šek vydán do oběhu pouze některým z majitelů a ne výstavcem. Naopak byli-li šek křížován zvláštně není možno ho změnit na šek křížovaný všeobecně.

Křížovaný šek může být vyplacen pouze peněžnímu ústavu, tj. bance. Avšak šekovník má právo vyplatit šek kromě banky i svému klientovi, ke kterému má určitý právní vztah.

Pokud se jedná o převoditelnost křížovaných šeků, tak můžeme říci, že takovýto šek lze převádět na banku pouze jinou bankou nebo klientem banky a

¹⁴ MARVANOVÁ, M.; HOUDA, M. a kol.: Platební styk. Platební a zajišťovací instrumenty ve vnitřním a zahraničním obchodě. 3. vydání Brno, ECON 1995. ISBN 80-901627-2-X. s. 167-168

to pouze za účelem inkasa. Dalším omezením jsou osoby, kterým může být tento šek vyplacen. U šeku křížovaného všeobecně se převádí jen na banku nebo klienta šekovníka a u šeku křížovaného zvláště může být převod uskutečněn pouze na banku, která je uvedena při křížování šekovníkem. Bohužel jiné osoby nemohou šek platně prezentovat.

2. **Zúčtování šeku.** Podstatou šeku k zúčtování je, že tento druh šeku nemůže být při předložení vyplacen v hotovosti. Tyto šeky mohou být vypláceny buď bezhotovostním způsobem, převodem a nebo účetním vyrovnáním. Zúčtovací šek můžeme označit za zvláštní případ obecného šeku.

O tom, zda se bude jednat o zúčtovací šek rozhoduje buď při vydání šeku výstavce a nebo také každý jeho další majitel. Stejně jako je tomu u šeku křížovaného, nesmí se vracet k šeku běžnému, protože jakékoli škrtnání příslušné doložky je považováno za neprovedené.

Zúčtovací doložka se uvádí na líci šeku samostatně napříč textem šeku. Zákon uvádí, jak by měla taková doložka vypadat, např. „jen k zúčtování“. Není ovšem vyloučeno jiné znění např. „k zúčtování“. Zúčtovací šeky se v praxi používají zejména na předtištěných formulářích, na kterých jiný druh šeku vyhotovit nelze.

3.1 Šekový protest

Podstatou šekového protestu je zajištění v podobě písemného osvědčení důkaz, že šek byl šekovníkovi předložen k výplatě a že platba se neuskutečnila. Osvědčení provádí osoba, která je k tomu zákonem pověřená a to pouze na základě požadavku majitele šeku. Vedle své funkce důkazní plní protest, není-li majitel protestační povinnosti zproštěn, také hmotně právní funkci zachovacího úkonu, pokud jde o práva majitele šeku proti osobám na šeku podepsaným.¹⁵

¹⁵ KOVAŘÍK, Z.: Směnka a šek v České republice. 1. vydání Praha: C. H. Beck: SEVT 1994. ISBN 80-7179-008-7. s. 373

Pokud majitel šeku neprovede řádný a včasný protest, tak potom již nemá žádná práva proti všem šekovým dlužníkům. Protest jako takový nelze nahradit a hlavně nelze tak učinit jinými právními úkony, i když mají podobné účinky.

Osoba, která má právo požadovat zaplacení šeku se nazývá protestant, tj. majitel šeku. Naproti tomu osoba, která by měla ze šeku platit se nazývá protestovaný. Samotný protest nemůže provést majitel šeku sám, ale musí se obrátit s požadavkem na protest na příslušné orgány, které jsou k tomuto úkonu ze zákona zřízeny. Pokud majitel šeku požaduje protest, tak musí dát příslušným orgánům k dispozici šekovou listinu, která musí být v originále a nelze ji nahradit žádnou kopií, ani úředně ověřenou.

Podstatou protestu je, že protestní orgán pouze zjišťuje, že šek nebyl zaplacen. Tento úkon provádí tak, že vyzve šekovníka znovu k zaplacení šeku. Jedná se tedy o to, že protestní orgán vyzve šekovníka k zaplacení, jako to provedl již majitel šeku, ale kvalifikovaným způsobem. Provedením výzvy k zaplacení je protest uskutečněn. U šeku nelze předpokládat jiný způsob protestu, než protest pro neplacení.

Místo, kde by měl probíhat protest, je vždy místem, kde již měla probíhat prezentace šeku. Protestováno je potom v platebním místě. Ovšem pokud takové místo není, bude protest probíhat v místech, kde protestát provozuje své podnikání nebo kde sídlí či bydlí.

Zákonem je určená lhůta, ve které se musí uskutečnit šekový protest. Zákon stanovuje lhůtu u vnitrostátních šeků na osm dnů od data vystavení šeku, u mezistátních do dvaceti dnů a u interkontinentálních je tato lhůta stanovena sedmdesátí dny. Podle §63 ZSŠ lze protestovat šek mezi devátou a osmnáctou hodinou a to jen v pracovní dny. V jiný čas a jiný než pracovní den šek protestovat nelze bez souhlasu protestovaného.

Pro protestovaného nemá význam, aby se protestu bránil jakýmkoli námitkami proti šeku, protože smyslem protestu je zjištění úředními orgány, že šek nebyl zaplacen a nezáleží na tom, proč se tak stalo.

3.1.1 Protestní orgány a listina

Šekový protest provádí úřední orgány, které jsou k tomu zákonem zmocněny. Z § 57 ZSŠ vyplývá, že šekový protest je uskutečňován pouze soudy, notáři nebo místními národními výbory, což znamená, že jsou jimi obce, města nebo také městské části.¹⁶

Všechny výše uvedené orgány mají stejné postavení, tudíž žádný z nich nemůže protest odmítnout a poslat majitele šeku k jinému protestnímu orgánu.

Na konci své činnosti vyhotoví protestní orgán protestní listinu. Protestní listina se vyhotovuje pouze tehdy, pokud se výzva k zaplacení šeku nesečkala s pozitivním přístupem. Pokud ovšem je šek vyplacen nemusí se takováto listina vůbec sepisovat. Zákonem je stanoven obsah a náležitosti protestní listiny.

Dle § 58 ZSŠ se jedná o tyto náležitosti:

- jméno toho, pro koho a proti komu se protest činí. Tím se myslí protestant a protestát.
- údaj, že ten, proti němuž se protest činí, byl bez výsledku vyzván k šekovému plnění, nebo že ho nebylo lze zastihnout, nebo že nebylo lze vypátrat místnost, kde provozuje svůj podnik, ani jeho byt. Tímto bodem se vyjadřuje právě samotná výzva k placení šeku. Také je zde upraven protest stěněm a protest do větru.
- údaj místa a data, kde a kdy došlo k výzvě nebo k bezvýslednému pokusu o ni. Z protestní listiny musí být jasné kdy a kde se protest uskutečnil.
- doslovný opis šeku se všemi indosamenty a poznámkami. Opis šeku může být jako příloha k této listině nebo také ověřená fotokopie.
- podpis protestního orgánu, úřední pečeť nebo úřední razítko.¹⁷

Hotová protestní listina se předává majiteli šeku. Pokud je šek zaplacen, tak je protestní orgán povinen za náhradu výdajů bez prodlení vydat majiteli šeku prvopis protestní listiny a také je možno vydat na žádost ještě ověřený opis této listiny. Každý protestní orgán je povinen vést knihu protestů, do které zapisuje všechny provedené protesty. Knihu protestů můžeme

¹⁶ Zákon č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁷ Zákon č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů.

považovat za jakýsi doklad, který slouží v případech, kdy se protestní listina ztratí nebo odcizí.

Pokud se domníváme, že na šeku není protest zobrazen a tudíž je šek bez „vady“, tak je to omyl. Jestliže byl šek protestován, odrazí se to i na šeku samotném nebo na jeho přívěsku v podobě protestační doložky, kterou musí vyznačit právě protestační orgán. Tato doložka má význam pouze orientační. Skutečným dokladem o protestu je hlavně protestní listina.¹⁸

3.2 Využití a výhody šeku

Vyjmenovat všechny výhody nebo nějaké nevýhody, se kterými se při využívání šeku setkáváme není vůbec jednoduché. Šek už prakticky z oběhu zmizel a není tak snadné sehnat o tomto cenném papíru nějaké informace.

Výhody šeku:

- Pomocí šeku může majitel zajistit pohledávky, ale pouze do určité míry a také s ním může v menší míře platit.
- Majitel šeku může získat peněžní prostředky i před splatností šeku (např. eskontem šeku). Nemusí šek sám inkasovat, ale může ho volně převádět.
- Majitel šeku dále může uplatňovat své právo u kteréhokoliv z dlužníků. Což znamená, že všechny osoby, které se na tomto cenném papíru podepsaly jsou si rovni, co do odpovědnosti vůči majiteli šeku a tudíž záleží pouze na majiteli, u které z osob podepsaných na šeku své právo uplatní či ne.
- Šek lze využít k placení, či zajištění závazků, ale záleží to na rozhodnutí výstavce šeku.

3.2.1 Druhy šeků

1. **Bankovní šeky.**¹⁹ Tento druh šeků mohou využívat všechny fyzické, či právnické osoby dále i jiné osoby, které buď jsou nebo nejsou klienty banky. Bankovní šeky se

¹⁸ KOVAŘÍK, Z.: Směnka a šek v České republice. 1. vydání Praha: C. H. Beck: SEVT 1994. ISBN 80-7179-008-7. s. 372

¹⁹ BLAŽEK, J.; UKLEIN, J.: Bankovníctví. 1.vydání. Brno, Masarykova univerzita v Brně 1997. ISBN 80-210-1715-5. s.106-107

řadí mezi velmi kvalitní šeky a to zejména proto, že výstavcem tohoto šeku je banka tudíž má příjemce šeku jistotu, že mu bude šek proplacen. U bankovních šeků se setkáváme s maximálním limitem, který musí zůstat na účtu klienta, aby bylo možné šek proplatit. Dále je zde stanovena minimální částka, na kterou je možné šek vystavit a to je 200,- Kč. Tyto šeky se využívají zejména v dodavatelsko-odběratelských vztazích.

Placení bankovním šekem probíhá zjednodušeně asi takto:²⁰

- Kupující požádá svoji banku o vystavení šeku na banku prodávajícího,
- Banka kupujícího vystavuje šek a zašle jej kupujícímu (dovozci),
- Dovozece zašle šek vývozci a ten jej zašle své bance, která ho zašle šekovníkovi,
- Šekovník uhradí částku vývozci a vyúčtuje částku šeku na vrub výstavce.

Výhody bankovního šeku: Manipulace s bankovním šekem minimalizuje riziko, které vzniká při placení v hotovosti. A také klient nemusí znát bankovní spojení příjemce šeku. Vše zařizuje banka klienta.

2. Soukromé šeky. Šeky soukromé vystavuje fyzická či právnická osoba. Tiskopisy šeku banka vydává spolu s běžným účtem majiteli účtu vedeného u příslušné banky. Na rozdíl od bankovního šeku může soukromý šek znít na jakoukoli částku. Pouze je nutné, aby na šeku zůstala alespoň minimální částka ke krytí dluhu ze šeku. Tímto druhem šeku můžeme také vybírat hotovost a to na všech pobočkách banky.

U soukromého šeku probíhá placení tímto způsobem:²¹

- Dovozece vystavuje šek na svoji banku a zašle jej vývozci, který jej zašle své bance
- Banka vývozce zašle šek inkasu šekovníkovi
- Šekovník uhradí částku šeku na účet banky vývozce

²⁰ MARVANOVÁ, M.; HOUDA, M. a kol.: Platební styk. Platební a zajišťovací instrumenty ve vnitřním a zahraničním obchodě. 3. vydání Brno, ECON 1995. ISBN 80-901627-2-X. s.162-163

²¹ MARVANOVÁ, M.; HOUDA, M. a kol.: Platební styk. Platební a zajišťovací instrumenty ve vnitřním a zahraničním obchodě. 3. vydání Brno, ECON 1995. ISBN 80-901627-2-X. s.163-164

Výhody soukromého šeku: Velkou výhodou soukromého šeku je, že může znít na jakoukoli částku, dále může být vystaven na jakémkoli místě a v jakýkoliv čas, dle dané situace. Samozřejmě je možné například při ztrátě soukromého šeku dát zákaz k výplatě sumy na tomto šeku.

- 3. Cestovní šeky.** Tyto šeky jsou nejrozšířenějšími druhy šeků v cestovním ruchu. Cestovní šek je v podstatě příslib výstavce šeku, že podle podmínek šeku zaplatí určitou částku.²²

Cestovní šek může používat kdokoli, ať už jde o fyzickou či právnickou osobu, cizince atd. Těmito šeky lze platit veškeré zboží a služby nebo v hotelech, restauracích na dovolené a jinde. při odcizení je velmi krátké době nahrazen novým na základě prodejního listu, který majitel obdrží při nákupu šeku.

²² MARVANOVÁ, M.; HOUDA, M. a kol.: Platební styk. Platební a zajišťovací instrumenty ve vnitřním a zahraničním obchodě. 3. vydání Brno, ECON 1995. ISBN 80-901627-2-X. s. 166

4 Charakteristika směnky

Směnka je významným právním a platebním nástrojem. Směnku chápeme jako dlužnický cenný papír s předepsaným obsahem

4.1 Definice směnky

Směnka je v České republice upravena zákonem směnečným a šekovým č. 191/50 Sb. Směnečný zákon neobsahuje žádnou definici směnky, proto můžeme odvodit definici z jejích náležitostí.

Směnka je převoditelný cenný papír, který je určen svými podstatnými náležitostmi a je převoditelný pouhým indosamentem. Směnku můžeme zařadit mezi cenné papíry dlužnické, jelikož předmětem směnečného závazku je vždy zaplacení určité peněžité sumy, která je uvedena právě na směnce.

Směnka plní určité funkce, a to úvěrovou a platební. Úvěrová funkce spočívá v placení peněžního závazku, kde dlužník místo toho podepíše směnku, která na něho byla vystavena věřitelem.

Dále je směnka platebním prostředkem. Smyslem směnky platební je, aby při její splatnosti došlo skutečně k její úhradě. Dlužník může platit svůj závazek tím, že indosuje směnku na věřitele. Věřitel může směnku eskontovat bance, která mu za ni vyplatí hotové peníze. Směnka je také nesporným závazkem, což spočívá v tom, že vlastník směnky nemusí při předkládání směnky k placení dokládat nic jiného, než pouze že je právoplatným vlastníkem té směnky. Není jeho povinností dokazovat, že dlužník skutečně dlužnou částku věřiteli dluží.

4.1.1 Podstatné náležitosti směnky

Směnka je určena svými podstatnými náležitostmi, které jsou stanovené zákonem. Tyto náležitosti se týkají formy a obsahu listiny. Podle zákona musí mít směnka písemnou formu. Pro platnost směnky není ale rozhodující jakou formou je obsah směnky napsán – ručně,

psacím strojem, na počítači atd. Text směnky se obvykle píše do předtištěných formulářů, na kterých je třeba vyplnit všechny potřebné údaje a hlavně musí obsahovat vlastnoruční podpis výstavce, popřípadě dalších osob.

Text směnky může být vyjádřen v jakémkoli jazyce. Pouze musí mít směnka souvislý obsah vyjadřující vůli vyžadovanou pro právní úkon.²³ K tomu, aby byla směnka platná a umožnila tak jejímu majiteli uplatnění příslušných práv na uhrazení konkrétní finanční částky, musí obsahovat některé podstatné náležitosti:²⁴

1. **Označení listiny slovem „Směnka“ zahrnuto v souvislém textu listiny.** Nestačí pouhé uvedení slova směnka v názvu listiny, ale toto slovo musí být bezpodmínečnou součástí textu listiny. Také musí být směnka sepsána v jazyce, v němž je listina vystavena.
2. **Bezpodmínečný příkaz výstavce zaplatit určitou peněžitou sumu v dané měně.** Podstatnou náležitostí směnky je vyjádření peněžní částky slovy. Nicméně může být vyjádřeny současně jak slovy, tak číslicemi, což většina bank vyžaduje. Zákon stanovuje, že v případě odlišnosti částek ve slovech a v číslech platí částka vyjádřena slovy.
3. **Jméno toho, kdo má zaplatit (směnečník).** Směnečník je osoba, které výstavce směnky prikazuje zaplatit určitou sumu na směnce uvedenou ve stanovený den, na stanoveném místě a osobě ze směnky oprávněné.
4. **Splatnost směnky.** Tento údaj určuje den, kdy je věřitel povinen předložit směnku dlužníkovi k proplacení. Na druhé straně je zase dlužník povinen při předložení směnky k placení zaplatit svůj závazek.

Splatnost může být určena:

- a) **na viděnou** (vistasměnka) – tato směnka je splatná při jejím předložení a musí být předložena nejpozději do jednoho roku od jejího vystavení.
- b) **určitý čas po viděné** (lhůtní vistasměnky) – u této směnky se směnečník svým podpisem zavazuje přijmout obsah směnky. Uvádí

²³ KOPÁČ, L.: Směnky a směnečné právo. Praha, Prospektrum 1992. ISBN 80-85431-43-2. s. 10

²⁴ KOVAŘÍK, Z.: Směnka a šek v České republice. 1. vydání Praha: C. H. Beck: SEVT 1994. ISBN 80-7179-008-7. s. 67-84

zde také datum, kdy směnku přijal, což znamená, že splatnost směnky nastává uplynutím určené lhůty po dni přijetí směnky.

c) **dato směnky** – splatnost směnky nastává po uplynutí určité lhůty po dni vystavení

d) **fixní směnky** – směnky na určitý den. Tyto směnky jsou určeny pevným datem splatnosti.

5. **Údaj místa, kde má být placeno.** Většinou se toto místo shoduje s místem bydliště dlužníka.
6. **Jméno toho, komu má být placeno.** Tato osoba zde musí být popsána co nejpřesněji, aby nedošlo k nedorozumění v tom, kdo je právoplatným příjemcem platby ze směnky. Osoba, které má být placeno může být shodná s výstavcem směnky. Potom se jedná o směnku na vlastní řad.
7. **Datum a místo vystavení směnky.** Datum na směnce musí existovat. Pokud není uvedeno místo vystavení směnky, platí místo uveden u podpisu výstavce směnky.
8. **Podpis výstavce směnky.** Pokud je výstavcem fyzická osoba, potom spočívá v pouhém podpisu. Jedná-li se o právnickou osobu, pak musí být kromě podpisu také připojeno razítko právnické osoby. U směnky cizí je výstavcem směnky věřitel. Naopak u směnky vlastní představuje výstavce dlužník.

4.1.2 Nepodstatné náležitosti směnky

Mimo podstatných náležitostí směnky, které jsem výše uvedla se v praxi můžeme setkat také s nepodstatnými náležitostmi, které nejsou ze zákona povinné, ale které mají svůj účel. Tyto náležitosti mohou, ale nemusí na směnce být uvedeny. Jejich nepřítomnost nečiní směnku neplatnou.

Jedná se zejména o tyto náležitosti:

- **Efektivní doložka (EFF).** Pro osobu, která se zavázala plnit závazky z dané směnky to znamená, že musí plnit v měně, která je uvedena ve směnce. Tato doložka je důležitá hlavně v zemích, kde není měna volně směnitelná a tudíž by se dlužník mohl zprostit od svého závazku zaplacením v místní měně.
- **Domicilační doložka** označuje osobu nebo subjekt, kde má být směnka předložena k proplacení. Jedná se zejména o banku.

-
- Rektadoložka je doložka, která zakazuje převoditelnost indosamentem.
 - Protestační doložka zprošťuje výstavce věřitele povinnosti učinit protest pro nepřijetí (pro neplacení).
 - Hodnotová doložka určuje, že se jedná o směnku zbožovou, protože směnečná suma byla dána ve zboží. Většinou je tato doložka uvedena slovy „hodnota ve zboží“ nebo „hodnota hotově vyplacena“.

4.2 Směnka cizí

Cizí směnka je platební příkaz výstavce směnky směnečníkovi zaplatit v určitý přesně stanovený den dohodnutou sumu na dohodnutém místě osobě označené v řadu, tj. oprávněné osobě.²⁵ Tento typ směnky se používá všude tam, kde výstavce dává příkaz k zaplacení směnky třetí osobě ve stanovený den nebo stanovené lhůtě.

Každá směnka musí obsahovat podle zákona směnečného a šekového § 2 odst. 1 některé podstatné náležitosti. Pokud není některá z podstatných náležitostí na směnce uvedena, nemůže být brána jako platná cizí směnka.²⁶

- 1. Označení, že se jedná o směnku, které je pojaté do vlastního textu listiny a musí být vyjádřeno v jazyce, kterým je směnka napsána.** V případě směnky je označení slovem „směnka“ podmínkou platnosti této listiny. Označení směnky slovem „směnka“ musí být umístěno přímo v textu. Slovo směnka může být samozřejmě umístěno v nadpisu listiny, ale nadpis nemůže nahradit označení slovem směnka, jež musí být umístěno pouze v textu listiny. Pokud se jedná o jazyk, kterým má být směnka napsána, tak neexistuje žádný jazyk, který by byl vyloučen z tohoto úkonu. Lze použít jakýkoliv živý, ale i mrtvý jazyk. Jde pouze o to, aby směnka byla sepsána v jednom jazyce. Není přípustné, aby část směnky byla sepsána v jazyce jedním a druhá část v jazyce druhém.
- 2. Bezpodmínečný příkaz zaplatit určitou peněžitou sumu.** Samotný platební příkaz je na směnce cizí uváděn slovem „zaplaťte“. Platnost příkazu nesmí být

²⁵ SVOBODOVÁ, V.: Směnka. Průvodce po slastech a strastech uživatele směnky. 1. vydání. Praha, ECON 1994. ISBN 80-901627-1-1. s. 16

²⁶ KOVAŘÍK, Z.: Směnka a šek v České republice. 1. vydání Praha: C. H. Beck: SEVT 1994. ISBN 80-7179-008-7. s. 82-84

žádným způsobem podmíněna. Vyjádření jakékoliv podmínky související s platebním příkazem dělá směnku cizí naprosto neplatnou. Velmi důležitá je na směnce peněžítá suma, která nemůže být nahrazena ničím jiným, ať už zbožím nebo jiným platebním závazkem. Naproti tomu částka na směnce může znít na jakoukoli měnu, která ovšem v současné době existuje. Směnka se vyplácí v měně podle platebního místa a podle hodnoty ke dni splatnosti. Je ovšem možné, aby směnka stanovila v jakém kurzu by se případný převod provedl.

3. **Jméno toho, kdo má platit, tedy směnečníka, trasáta.** Směnečník je osoba, která určuje směnku jako směnku cizí. Výstavce směnky totiž dává příkaz směnečníkovi k zaplacení směnky. Údaj trasáta najdeme v levé dolní části směnky.
4. **Datum vystavení směnky.** Tento údaj musí být vyjádřen konkrétním datem, což znamená, že se musí skládat ze dne, měsíce a roku vystavení směnky, jak uvádí zákon. Jiným způsobem nelze datum vystavení na směnce vyjádřit. Obvykle se datum vystavení směnky uvádí v levém horním rohu směnky.
5. **Jméno remitenta.** Na směnce musí být uvedena osoba, v jejíž prospěch se vydává. Pokud remitent směnku převezme, stává se tím majitelem směnky, nebo-li směnečným věřitelem, jež má možnost vykonávat směnečná práva. Je nutné uvést osobu remitenta na směnce co nejjasněji. Mohlo by se totiž stát, že se směnka dostane do rukou osobě, která nemá ponětí, kdo remitent této směnky je. Údaj remitenta je většinou součástí textu směnečného příkazu.
6. **Podpis výstavce.** Výstavce směnky je osoba, o níž se dá říci, že je tvůrcem směnky. Výstavce není přímým dlužníkem ze směnky, ale odpovídá za přijetí směnky. Dle zákona je nutný pouze podpis výstavce, ale ne jeho jméno. Podpis výstavce musí být pořízen vlastní rukou. Nelze tedy nahradit vlastnoruční podpis předtištěným podpisem. Podpis výstavce můžeme obvykle najít v pravém dolním rohu směnky.
7. **Údaj místa, kde má být placeno.** Údaj místa splatnosti je povinný. Jestliže by tento údaj chyběl, nemohlo by se jednat o směnku. V tomto místě je nutné předložit směnku k placení při její splatnosti. Není-li ve směnce udáno místo vystavení, platí, že byla vystavena v místě uvedeném u jména výstavce.²⁷ Tento údaj může být na směnce uveden pouze jednou. Pokud jde o umístění údaje místa

²⁷ Zákon č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů

splatnosti, není to nijak jednoznačně určeno. Zpravidla bývá umístěn vpravo nahoře, ale podmínkou to není.

8. **Místo vystavení směnky.** Tento údaj nemusí vůbec odpovídat realitě. Tedy místo uvedené na směnce jak místo vystavení směnky nemusí být se skutečným místem shodné. Zpravidla bývá uvedeno město nebo obec jako místo vystavení směnky. Bývá umístěn vlevo nahoře.
9. **Údaj splatnosti.** Tento údaj určuje, kdy je možno závazky ze směnky požadovat. Splatnost směnky nastává dnem z ní vyplývajícím, také mimo pracovních dnů jako je neděle, sobota a svátky. Údaj o splatnosti nemusí být na směnce vlastně uveden vůbec. Pokud není na směnce uveden, jedná se podle zákona o směnku splatnou na viděnou. Směnka je cenný papír krátkodobý a její splatnost se zpravidla pohybuje v rádech dnů, týdnů nebo měsíců, není však dle zákona nemožné, aby byla směnka splatná i po několika letech. Ovšem není možné, aby směnka byla splatná v den předcházející datu vydání směnky. Takovouto směnku bychom považovali za neplatnou.

4.2.1 Druhy směnek podle jejich splatnosti

- a) **Směnky denní (fixní).** U těchto směnek je splatnost určena konkrétním dnem. Jeden den je u denní směnky nejmenší a zároveň největší možnou časovou jednotkou. Směnka, která by byla splatná v různé dny nebo v několika dnech by byla považována za neplatnou. Konkrétní den může být stanoven zejména těmito způsoby:
 - Přesným kalendářním datem. Jedná se o nejběžnější způsob u nás používaný. Splatnost směnky je určena dnem, měsícem a rokem.
 - Pojmenováním dne v týdnu ve vazbě na jiné datum. Tato splatnost směnky je určena určitým názvem dne jako je například pondělí, úterý atd., který následuje nebo předchází určité datum.
 - Jednodenním svátkem. Může se jednat o svátek pevný i pohyblivý.
 - Slovy „počátkem, „v půli“ nebo „koncem“ měsíce, který je jednoznačně určen. Údaj počátkem měsíce určuje splatnost první den

v měsíci. Údaj uprostřed měsíce určuje splatnost 15. dne v měsíci a údaj na konci měsíce určuje splatnost poslední den v měsíci.

- Slovy „zítra“, „pozítří“. Takováto směnka je platná, jelikož z údaje pozítří lze jednoznačně určit, že je směnka splatná druhý den, který následuje po dni vystavení směnky.

b) Datosměnky. Jedná se o takové směnky, kde je splatnost určena lhůtou, která běží ode dne vystavení směnky. Datosměnka má pevně stanoveno datum placení. Tato lhůta musí být alespoň jednodenní. V žádném případě nesmí být menší, ale může být neomezeně dlouhá. Jedná-li se o vymezení lhůty, můžeme se setkat s následujícími situacemi:

- Lhůta podle dnů. Tato lhůta je stanovena počtem dnů od data vystavení směnky. Směnka je potom splatná poslední den této lhůty.
- Lhůta podle týdnů. Lhůta je stanovena v rámci týdnů. Pro lhůtu určenou podle týdnů je důležité, kterým dnem v týdnu je den vystavení směnky. Potom je dnem splatnosti den stejného názvu, ale o několik týdnů později.
- Lhůta půl měsíce. Při tomto údaji na směnce je směnka splatná 15. den v měsíci.
- Lhůta podle měsíců. U této lhůty nastává splatnost směnky v ten den, který je stejný svým datem s datem vystavení posledního měsíce lhůty.
- Lhůta podle let. Postupujeme podle § 36 odst. 1 ZSŠ, jako při počítání podle týdnů nebo měsíců.
- Lhůta v měsících a půlměsícem. Lhůta je na směnce uvedena určitým počtem měsíců a půlměsícem rozumíme patnáct dní. Dle § 36 odst. 2 ZSŠ je závazné pořadí výpočtu nejprve po celých měsících a poté se připočte patnáct dní.
- Lhůty obsahující zlomky roku. Zákon jednoznačně neurčuje, jak postupovat při stanovení lhůty zlomkem roku.

c) Vistasměnky. Jsou to většinou takové směnky, které nemají splatnost vůbec vyznačenou. Často je označujeme jako směnky na viděnou, jelikož tato směnka má být zaplacená při předložení. Tyto směnky jsou nejsložitější, protože splatnost určuje majitel při předložení, ale také tímto předložením

směnky splatnost okamžitě nastává. Podle § 52 ZSŠ musí být vždy vistasměnkou tzv. směnky návratní neboli ritraty.

- d) Lhůtní vistasměnky.** Lhůtní vistasměnky jsou charakteristické tím, že okamžik splnění je stanoven pevnou lhůtou a není určen počátek lhůty, který majitel směnky určuje tím, že směnku předkládá dlužníkovi k přijetí. Tato směnka je splatná nějaký čas po předložení, tj. po „viděné“. Je nutné, aby na směnce bylo vyznačeno datum předložení směnky. Toto datum stanovuje skutečnou splatnost směnky. Dlužník také nemůže ovlivnit dobu splatnosti, tu určuje pouze majitel směnky.

4.2.2 Směnečné rukojemství

Zaplacení směnky může být pro celý směnečný peníz nebo pro jeho část zaručeno směnečným rukojemstvím. Tuto záruku může dát třetí osoba nebo i ten, kdo se na směnku podepsal.²⁸

Směnečným rukojmím nazýváme osobu, která nebyla doposud ze směnky zavázána. Rukojmí ručí za uhrazení celé směnečné částky. Směnečný rukojmí je stejně zavázán, jako ten, za koho se zaručil. Pokud směnečný rukojmí zaplatí směnku, potom z ní nabývá práv. Podstatou vzniku rukojemského závazku je, aby směnečný dlužník směnku podepsal. Jestliže směnečný dlužník směnku nepodepíše, nemůže platně vzniknout závazek směnečného rukojmího.

Rukojmí má zcela stejné postavení jako dlužník. Pokud rukojmí zaplatí směnku, nabyde všech práv, kterých by měl dlužník při zaplacení směnky, za něhož se zaručil. Směnečný rukojmí, který zaplatil směnku je oprávněn také k tomu, aby požadoval zaplacení směnky na dlužníkovi, za kterého se zaručil. Na rozdíl od běžného ručení se v tomto případě neuplatňuje princip akcesority, tudíž věřitel není povinen žádat plnění nejdříve u dlužníka a poté u rukojmího a rukojmí není oprávněn namítat věřiteli, aby nejprve žádal zaplacení od dlužníka.

²⁸ KOPÁČ, L.: Směnky a směnečné právo. Praha, PROSPEKTRUM 1992. ISBN 80-85431-43-2. s. 60.

4.3 Směnka vlastní

Směnku vlastní definuje zákon směnečný a šekový v § 75 a 76. Pokud listina neobsahuje některou z podstatných náležitostí, nemůžeme mluvit o směnce vlastní. Pro směnku vlastní stejně jako pro směnku cizí platí, že není rozhodující nadpis listiny, ale pouze její obsah.

Podstatnými náležitostmi směnky vlastní, které definuje zákon jsou:²⁹

1. **Označení, že se jedná o směnku.** Slovo směnka musí být obsahem textu listiny. Dále musí být toto slovo vyjádřeno v jazyce, ve kterém je listina sepsána. Není důležité, aby listina obsahovala slovo „vlastní“. Toto slovo ze směnky neudělá směnku vlastní, ale pouze obsah směnky.
2. **Bezpodmínečný slib zaplatit určitou peněžitou sumu.** Tato náležitost je charakteristická právě pro směnku vlastní. Podstatou směnky vlastní je slib výstavce zaplatit určitou peněžitou sumu vůči majiteli směnky. U směnky vlastní má výstavce roli přímého dlužníka, který je zodpovědný za zaplacení směnky. Platební slib se na směnce vlastní vyjadřuje slovem „zaplatím“. Obdobně jako u směnky cizí zde není přípustná jakákoli podmínka související s platebním slibem. Pěkným příkladem takovéto podmínky je například: „zaplatím až...“, „zaplatím za předpokladu...“ atd.
3. **Jméno toho, komu má být placeno, jméno remitenta.** Remitent je prvním směnečným věřitelem. Údaj remitenta je podstatnou náležitostí vlastní směnky a musí být uvedena v podobě vyžadované zákonem. U tohoto druhu směnky není možné žádné jiné označení, než označení remitenta, jako je to možné u směnky cizí. Jak uvádí § 78 odst. 1 a § 28 ZSŠ výstavce představuje přímého dlužníka vůči remitentovi a dalším majitelům směnky vlastní.
4. **Datum vystavení směnky.** Tento údaj je důležitý proto, aby byl stanoven den, kdy byla směnka vystavena. Datum musí představovat skutečný den, který můžeme nalézt v kalendáři. Nemůže se tedy jednat o neexistující den. V takovém případě, by směnka byla prohlášena za neplatnou. Datum vystavení směnky musí být určeno s přesností na dny. Tento údaj musí obsahovat den, měsíc a rok vystavení směnky.

²⁹ Zákon č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů

-
5. **Místo placení.** Jedná se o tzv. zákonné platební místo. Z tohoto údaje musí být jednoznačné, kde má být směnka vyplacena. Platební místo lze v textu směnky vyjádřit například slovy: „Splatno v Chrudimi“ atd. Platební místo lze ve směnce uvést zprostředkovaným způsobem například slovy: „Splatno v místě vystavení“, „splatno u místní pobočky banky XY“ a podobně.³⁰ Údaj placení může být uveden také u podpisu výstavce, pokud je tu takový údaj uveden. Jestliže chybí údaj výslovný, uvádějící platební místo a také údaj místa, který je součástí místa podpisu výstavce, nemůžeme takovou listinu považovat za směnku. Platební místo nemusí být ve směnce uvedeno výslovně.
 6. **Místo vystavení směnky.** Ustanovení § 76 odst. 3 ZSŠ upravuje nevyvratitelnou právní domněnku, že není-li na směnce uvedeno výslovné místní datum, platí, že směnka byla vystavena v místě uvedeném u jména výstavce, ovšem za předpokladu, že tam nějaké místo uvedeno je.³¹ Jestliže místo ze směnky nevyplývá přímo nebo pokud bychom nenašli místo uvedené u jména výstavce, nejedná se potom o směnku vlastní.
 7. **Údaj splatnosti.** Pokud není na směnce uveden údaj splatnosti potom můžeme hovořit o směnce splatné na viděnou, nebo-li o vistasměnce. Tento údaj nelze považovat za jeden z nejdůležitějších údajů na směnce vlastní.
 8. **Podpis výstavce.** Výstavce považujeme za tvůrce směnky a také svým právním jednáním zakládá směnečný právní vztah. Není nutné, aby směnka obsahovala nějaké údaje o výstavci, nemá to vliv na neplatnost směnky, ale je na místě uvést bližší údaje o výstavci, které ho identifikují. Předpokladem platnosti směnky vlastní je pouze podpis výstavce. Podpis musí být vlastnoruční. Není možné, aby byl napsán nějakou technikou jako je například počítač, psací stroj atd. V takovém případě by byla směnka prohlášena za neplatnou.

Jelikož lze směnku vlastní nahradit směnkou „cizí na vlastní řad“, nepoužívá se směnka vlastní příliš často. Pokud se směnka vlastní v praxi používá, tak hlavně ke krytí drobných

³⁰ CHALUPA, R.: Zákon směnečný a šekový – komentář, I. díl (směnky). Praha, Linde 1996. s 543.

³¹ KOVAŘÍK, Z.: Směnka a šek v České republice. I. vydání Praha: C. H. Beck: SEVT 1994. ISBN 80-7179-008-7. s.96

úvěrů mezi soukromými osobami. Proto také bývá tato směnka nazývána směnkou „suchou“ nebo směnkou „selskou“.³²

Zákon neuvádí jak by měla být směnka napsána, uvádí pouze výčet podstatných náležitostí, které musí obsahovat. I když nejsou dána přesná pravidla, téměř na celém světě se píše podle stejných pravidel. Podle těchto pravidel se směnka píše na papír o rozměrech 29 x 10 cm a k sepsání směnky se používají směnečné formuláře. Směnku i směnečný formulář je možné vyplnit jak rukou tak psacím strojem, ale na směnku se nesmí psát obyčejnou tužkou. Také se na směnce nesmí škrtnout či gumovat.

³² NEJEPÍNSKÝ, K.: Směnka v obchodě a podnikání. Praha, Profess 1992. ISBN 80-85235-10-2. s. 34

5 Využití směnky

1. Směnka jako zajišťovací instrument

V praxi se nejčastěji využívají směnky jako zajišťovací instrument. Tudíž je to taková směnka, která zajišťuje splnění jiného závazku. Směnka s funkcí zajišťovací je také peněžním závazkem a jestliže dlužník vystaví směnku a nemá dostatečné množství peněžních prostředků ke krytí svého dluhu, dalo by se říct, že tato směnka věřiteli okamžité uspokojení stejně nepřinese.

Majitel směnky, která představuje určitou peněžní pohledávku takovou směnku může vymáhat a nebo ji může prodat a získat tak peněžitou sumu.

Nejčastěji se směnka využívá jako zajišťovací instrument v případech, kdy banka poskytuje úvěry.

2. Směnka jako platební instrument

Směnku můžeme využívat jako platební instrument, neboť dlužník může věřiteli platit peněžní závazek tím, že na něho indosuje směnku, kterou získal jako směnečný věřitel. To znamená, že směnka v některých případech nahrazuje peníze při plnění peněžních závazků. Směnku nazýváme platební, protože smyslem jejího vystavení je, aby při splatnosti směnky došlo k její úhradě.

Podstata placení směnkou je v tom, že platební povinnost účastníků dohody je místo původního finančního plnění v okamžiku splatnosti směnka proplacena a tudíž přeměněna v peníze. Majitel směnky ji může ještě před splatností prodat a tím získat hotové peníze. Dalo by se říct, že směnka v podstatě nahrazuje peníze tím, že umožní majiteli směnky ji proměnit právě v peníze.

5.1 Výhody a nevýhody směnky

Vyjmenovat všechny výhody a nevýhody využití směnky není tak prosté. Můžeme totiž hodnotit výhody a nevýhody tohoto cenného papíru z pohledu věřitele, ale také dlužníka.

Výhody směnky z pohledu věřitele:³³

- Pokud směnka není zaplacená při její splatnosti, je možnost podat směnečnou žalobu za účelem vydání směnečného platebního rozkazu. Tímto může věřitel dosáhnout svého, tj. jsou mu přiznána jeho práva, ve velmi krátké době.
- Jestliže dlužník podepíše směnku v ČR a nezaplatí ji, mohl by být za to stíhán.
- Pro věřitele představuje směnka určitou jistotu vůči dlužníkovi ze směnky.

I když směnka ztělesňuje tolik výhod výše uvedených, může se stát, že zůstane nezaplacená. To se stává většinou, když dlužník nechce z nějakého důvodu platit a soudní řízení ničemu nepomáhá, a nebo také v případě konkurzu jsou nároky věřitele uspokojeny v lepším případě jen z části .

Výhody směnky z pohledu dlužníka:³⁴

- Směnka přesně určuje dlužníkovi kdy a kolik má zaplatit.
- Mohou nastat pochybnosti, které způsobí věřitel a dlužník proto odmítá platit ze směnky:
 - věřitel dodá směnku opožděně
 - věřitel dodá neúplnou směnku
 - věřitel dodá zboží jiné nebo jiné kvality

Mezi nevýhody ze strany věřitelů i dlužníků patří:

- Strach z použití směnky. Většina lidí, zejména ti ze starší generace vlastně ani netuší, jak směnka vypadá a k čemu že se vlastně používá. Také nevědí jak má vypadat

³³ SVOBODOVÁ, V.: Směnka. Průvodce po slastech a strastech uživatele směnky. 1. vydání. Brno, ECON 1994. ISBN 80-901627-1-1. s. 151

³⁴ SVOBODOVÁ, V.: Směnka. Průvodce po slastech a strastech uživatele směnky. 1. vydání. Brno, ECON 1994. ISBN 80-901627-1-1. s. 152-153

správně vyplněná směnka a kterou směnku, jestli vlastní nebo cizí, mají pro svůj účel zvolit.

- Nedostatečná informovanost o účelu směnky a jejím použití. Spousta lidí netuší, jak se směnka vyplňuje, přesný návod nikde nevyčtou a místo toho, aby se šli zeptat ke kvalifikovaným pracovníkům, kteří tomu rozumí, raději si vyberou jiný nástroj.
- Nedostatek literatury věnující se směnkám a jejich použití.

Podepíše-li dlužník směnku, měl by si být vědom toho, že se svým podpisem zavazuje splnit závazek vyplývající ze směnky.³⁵

Také pokud věřitel obdrží směnku musí počítat s tím, že nemusí být zaplacená. Z toho vyplývá, že směnka nechrání věřitele před neplacením dlužníka.

³⁵ SVOBODOVÁ, V.: Směnka. Průvodce po slastech a strastech uživatele směnky. 1. vydání. Brno, ECON 1994. ISBN 80-901627-1-1. s. 157

6 Srovnání směnky a šeku

Směnky a šeky jsou cennými papíry, které se sobě velmi podobají. Zatímco směnka vznikla již v dávné době, šek můžeme považovat za zcela moderní nástroj. Zejména je velice zřejmá podoba směnky cizí a šeku. Toto tvrzení je podloženo faktem, že šek je skutečně odvozen ze směnky cizí. Je třeba také zdůraznit rozdíly mezi těmito cennými papíry. Týkají se zejména formy, splatnosti, postavení adresáta příkazu k placení.

Základní odlišností je, že šek nesmí mít narozdíl od směnky přímého dlužníka. Dále šek nelze vystavit na výstavce na rozdíl od směnky, od směnky, kde směnku cizí vystaví výstavce na sebe jako na směnečníka.³⁶

Také je dobré vědět, že směnky rozdělujeme na:

- Směnky denní, kde je splatnost určena konkrétním dnem. Směnka je splatná pouze v jeden den, protože kdyby byla splatná ve více dnech, byla by považována za neplatnou.
- Dato směnky mají pevně stanoven den placení. Lhůta může být neomezeně dlouhá. Jediné omezení spočívá v tom, že tato lhůta musí být alespoň jeden den.
- Vistasměnky nemají vůbec vyznačenou splatnost, jelikož mají být zaplacené při předložení. Nazýváme je směnkami na viděnou.
- Lhůtní vistasměnky jsou splatné určitý čas po předložení, neboli po viděné. Musí zde být vyznačeno datum předložení, které určuje datum splatnosti.

Zatímco u šeků se můžeme setkat s rozdělením na:

- Šeky na držitele, u kterých stačí pouhá tradice k převodu práv ze šeku. Oprávněným majitelem šeku na doručitele je osoba, která momentálně drží šek v ruce.
- Šeky na řad neboli rubopis, kterým se šeky převádí. V řadu musí být uvedeno jméno oprávněné osoby, které bude placeno.

³⁶ MARVANOVÁ, M.; HOUDA, M. a kol.: Platební styk. Platební a zajišťovací instrumenty ve vnitřním a zahraničním obchodě. 3. vydání Brno, ECON 1995. ISBN 80-901627-2-X. s. 172-173

-
- Šeky na jméno. U těchto šeků se používá převod tzv. cesí. Jsou zde patrné legitimační, garanční a převodní.

Šek se podobá směnce cizí, která je také příkazem k zaplacení. Tudíž i šek bude obsahovat určení adresáta tohoto příkazu, což je šekovník. Ovšem není možné, aby měl šek podobu obdobnou směnce vlastní, tj. aby byl platebním příslibem.³⁷

I když jsou si směnky a šeky tak podobné, nemůžeme je v žádném případě považovat za shodné. Jelikož je směnka ordrepapírem, proto je úprava šeku zaměřena především na ordrešky. Je také důležité si říci, že i přes stručnější Jednotný zákon šekový je k němu více výhrad než k obdobnému směnečnému textu.

³⁷ KOVAŘÍK, Z.: Směnka a šek v České republice. 1. vydání Praha, C. H. Beck: SEVT 1994. ISBN 80-7179-008-7. s. 283

7 Závěr

Jak již bylo uvedeno na začátku směnku používali již naši předkové, zatímco šek se začal používat poměrně nedávno. Se směnkou díky řadě jejích výhod se jistě budeme setkávat i do budoucna. Naopak budoucnost šeku je nejistá. Může za to jistě i rychlý rozvoj internetu a telekomunikací, s tím spojené bezhotovostní platby, které ho plně nahradí a v mnohém předčí.

V menší míře se můžeme setkávat s cestovními šeky. V době 21. století budou i cestovní šeky nadále ztrácet na významu. Internet, s ním spojené služby a jiné platební prostředky budou pronikat i do méně rozvinutých zemí a tím nahrazovat šeky. Mohlo by se také stát, že cestovní šeky vymizí.

Jistě nás zajímá i vývoj směnky. Podle mého názoru vzhledem k dalšímu rozdělování společnosti, odcizování lidí a tím spojenou nedůvěrou mezi nimi, se začnou ve větší míře používat i jiné typy listin představující závazek dlužníka.

Myslím, že směnky se v malé míře používají hlavně proto, že půjčky na směnku nejsou v naší zemi příliš známé. Směnky využívají spíše podnikatelé k zajišťování svých závazků. Obyčejní lidé jsou velmi málo informovaní, nemají dostatek literatury, ze které by se o směnce něco dozvěděli a tudíž jejich obavy nad využitím tohoto cenného papíru převládají nad jeho výhodami.

Nemůžeme ovšem říci, že by směnka nebyla perspektivní. V některých funkcích je totiž zatím nenahraditelná. Významnými funkcemi směnky jsou hlavně funkce zajišťovací a funkce platební. Pokud plní směnka zajišťovací funkci nemusí dlužník zaplatit svůj dluh rovnou na místě a v hotovosti, ale stačí, když podepíše směnku vystavenou věřitelem. Jestliže rozumíme směnku platebním prostředkem, tak dlužník může zaplatit svůj závazek vůči věřiteli tím, že na něj indosuje směnku. Věřitel poté může směnku eskontovat bance a ta mu vyplatí hotové peníze.

Pokud se podíváme blíže na zákon, který upravuje směnky a šeky, tj. zákon směnečný a šekový č. 191/1950 Sb., ve znění pozdějších předpisů, tak zjistíme, že tento zákon nebyl od

svého zřízení v roce 1950 nikdy změněn. Tento zákon upravuje problematiku směnek a šeků. Jejich náležitosti definuje ovšem odděleně. Zákon se zabývá zejména formou a vystavením šeku a směnky, splatností směnky, druhy šeků, rubopisem nebo směnečným a šekovým rukojemstvím. Podle mého názoru zákon upravuje směnku poněkud komplikovaněji. I přesto ale v tomto zákoně chybí úplné rozlišení směnky. Zákon rozlišuje totiž směnku pouze na vlastní a cizí, ale v praxi se využívá směnka i jako zajišťovací a platební instrument.

Jistě by si tento zákon, který se jediný důkladně věnuje problematice směnek a šeků zasloužil změny. Zejména si myslím, že by měl být sepsán v jiném stylu jazyka, aby byl srozumitelnější i pro člověka „laika“, který se v této oblasti nepohybuje a také by zde měly být uvedeny novinky z praxe, kterých je jistě od roku 1950 dostatek.

Použitá literatura

MONOGRAFIE:

KOVAŘÍK, Z.: Směnka a šek v České republice. 1. vydání Praha, C. H. Beck: SEVT 1994. ISBN 80-7179-008-7

MARČANOVÁ, J.: Kapitoly ze směnečného a šekového práva. 1. vydání. Praha: VŠE 1998. ISBN 80-7079-894-7

DVOŘÁK, P.: Bankovníctví. 3. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická 1998. ISBN 80-7079-585-9

MARVANOVÁ, M.; HOUDA, M. a kol.: Platební styk. Platební a zajišťovací instrumenty ve vnitřním a zahraničním obchodě. 3. vydání Brno, ECON 1995. ISBN 80-901627-2-X

KOPÁČ, L.: Směnky a směnečné právo. Praha, Prospektrum 1992. ISBN 80-85431-43-2

SVOBODOVÁ, V.: Směnka. Průvodce po slastech a strastech uživatele směnky. 1.vydání. Praha, ECON 1994. ISBN 80-901627-1-1.

CHALUPA, R.: Zákon směnečný a šekový – komentář, I. díl (směnky). Praha, Linde 1996

NEJEPÍNSKÝ, K.: Směnka v obchodě a podnikání. Praha, Profess 1992. ISBN 80-85235-10-2

BLAŽEK, J.; UKLEIN, J.: Bankovníctví. 1.vydání. Brno, Masarykova univerzita v Brně 1997. ISBN 80-210-1715-5

PRÁVNÍ NORMY:

Zákon č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 591/1992 Sb., o cenných papírech, ve znění pozdějších změn a doplňků

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

WWW STRÁNKY:

<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/orientace-v-pravnich-ukonech/smenky-opu/1000818/49068/>

<http://www.bpx.cz/smenka/>

http://www.ipravnik.cz/cz/clanky/obchodni-pravo/pd_22/art_3666/smenka-cizi-na-vlastni-rad.asp

<http://pravniradce.ihned.cz/c1-36435420-prevod-zajistovaci-smenky>

Ukázka šeku od České spořitelny

Ukázka cestovního šeku

Směnka cizí

<p>V _____ dne _____ <small>Místo a datum vystavení (měsíc slovy)</small></p> <p>Dne _____ <small>Údaj splatnosti (měsíc slovy)</small></p> <p>částka slovy _____</p> <p>Směnečník <small>(přesná adresa)</small> _____</p> <p>Splatnost u <small>(domicil)</small> _____</p> <p>Místo placení _____</p>	<p style="text-align: right;">Číslo _____</p> <p style="text-align: center;">ZA TUTO SMĚNKU ZAPLAŤTE</p> <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 70%; padding: 2px;">Částka</td> <td style="width: 30%; padding: 2px;">Měna</td> </tr> </table> <p style="text-align: center; margin-top: 20px;">Datum a podpis příjemce <small>(akceptanta)</small></p> <hr style="border: 0; border-top: 1px solid black; margin-top: 20px;"/> <p style="text-align: center; font-size: small;">Jméno (název a razítko), adresa a podpis výstavce</p>	Částka	Měna
Částka	Měna		

Směnka vlastní

V dne
Místo a datum vystavení (měsíc slovy)

Číslo

Dne
Údaj splatnosti (měsíc slovy)

ZA TUTO SMĚNKU ZAPLATÍM

Částka	Měna
--------	------

Částka slovy
 =====

Splatnost u
 (domicí)

Místo placení

.....
Jméno (název a razítko), adresa a podpis výstavce